

Алан ЦХОВРЕБОВ,

прокурор міста Жовті Води
Дніпропетровської області,
радник юстиції

УДК 343.3

ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ВТРУЧАННЯ У ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКА ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ

Втручання в діяльність працівника правоохоронного органу – це один із злочинів, включених законодавцем до Розділу XV Особливої частини Кримінального кодексу України (КК України) «Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян» (ст. 343). Загальну характеристику втручання в діяльність працівника правоохоронного органу можна знайти на сторінках наукових праць, у яких найбільш детально проаналізовано саме об'єктивну сторону цього злочину. Темі втручання в діяльність працівника правоохоронного органу приділили увагу Є.М. Блажівський, Л.В. Дорош, О.О. Дудоров, О.О. Кваша, В.А. Клименко, В.О. Навроцький, В.І. Осадчий та інші фахівці. Але публікації, присвячені характеристиці цього елемента складу злочину, передбаченого у ст. 343 КК України, відсутні. Зазначена обставина, а також те, що законодавче визначення об'єктивної сторони цього злочину є не зовсім досконалим, обумовлюють актуальність теми даної статті.

За способом визначення об'єктивної сторони основний склад злочину, що розглядається, є формальним, тобто його об'єктивну сторону утворює лише суспільно небезпечне діяння, а шкідливі наслідки вчинення та відповідний причинний зв'язок винесені законодавцем за межі складу злочину.

Діяння в об'єктивній стороні складу цього злочину визначене законодавцем як «вплив у будь-якій формі на працівника правоохоронного органу...». В науковій та

навчально-методичній літературі характеристика зазначеного впливу надається через детальний опис можливих форм його здійснення. Зазвичай описуються умовляння, погрози, шантаж, втручання в особисте життя, фізичне насильство, незаконні дії щодо відповідного майна тощо. При цьому застосовується такий прийом тлумачення тексту закону, як формулювання узагальнюючого поняття, розміщення після переліку можливих форм вчинення діяння. Узагальнюючим поняттям найчастіше є «будь-які дії» або «конкретні дії», спрямовані на перешкодження виконанню працівником правоохоронного органу своїх службових обов'язків.

З огляду на викладене постає запитання: яку роль у структурі об'єктивної сторони складу цього злочину виконує втручання в діяльність, про яке йдеться у назві ст. 343 КК України, та вплив на працівника, зазначений в диспозиції цієї статті? Як відомо, назва статті Особливої частини КК України є складовою її змісту й абстрагуватися від неї не варто. У назві міститься вказівка на певні об'єктивні, а часом і суб'єктивні ознаки складу злочину. На жаль, у доктринальному та казуальному тлумаченні поняття «втручання в діяльність працівника правоохоронного органу» цей аспект кримінально-правової характеристики злочину залишився поза увагою. На нашу думку, вивчення співвідношення таких явищ, як втручання в діяльність та вплив на працівника, могло б обумовити висновок про включення втручання до дис-

позиції відповідної кримінально-правової норми як діяння зі збереженням поняття «вплив» або про вилучення одного з них із назви та тексту статті. Завдяки цьому було б унеможливлено використання різних термінів у назві та диспозиції, тому що втручання і вплив є поняттями, які не повністю тотожні. Адже вплив не вичерпує всіх можливих випадків втручання. Втручання в діяльність можна і без впливу на її суб'єкта, а, наприклад, змінивши обстановку її здійснення тощо.

За одночасного використання в законодавчому визначенні цього злочину термінів «втручання» і «вплив» із включенням до структури об'єктивної сторони лише одного з них не зрозуміло, яке із цих явищ є діянням у структурі його об'єктивної сторони, а яке – способом його вчинення. Крім того, доцільно було вказати на незаконність вчинення діяння у складі цього злочину, адже і втручання в діяльність і вплив на суб'єкта її здійснення може відбуватися в межах закону, наприклад, шляхом прокурорської перевірки того чи іншого правоохоронного органу чи громадського впливу на його працівника, спрямованого на припинення останнім протиправної діяльності, активізацію правомірних дій тощо. Зрозуміло, що в таких випадках склад злочину відсутній.

За нашими підрахунками, в статтях Особливої частини чинного КК України на незаконність діяння в об'єктивній стороні того чи іншого злочину вказано 185 разів. Крім того, чотири рази законодавець використав термін «протизаконне» і вісім разів «протиправне». Цікаво, що вже в ст. 344 КК України йдеться про «незаконний вплив».

На нашу думку, більш досконалим було б визначення діяння як першої ознаки об'єктивної сторони цього злочину шляхом вказівки у ньому на обидва явища: втручання та вплив. У цьому випадку перше поняття визначало б діяння, а друге – спосіб його вчинення. При цьому наголошувалося б на тому, що незаконний вплив як спосіб незаконного втручання в діяльність здійснюється на предмет злочину, тобто працівника правоохоронного органу.

Сьогодні саме така модель (спосіб діяння – предмет злочину) є найбільш досконалим прийомом юридичної техніки у процесі визначення злочину в тексті закону. А втручання в діяльність акцентує увагу не на предметі, а на об'єкті злочину – правомірній правоохоронній діяльності.

Також «вплив» як зрозуміліше поняття порівняно з втручанням у діяльність є більш прийнятним для характеристики способу вчинення злочину і тлумачення ознак його складу, ніж «втручання», а це має неабияке практичне значення. Вплив – це процес і результат психологічного тиску на суб'єкта. Зовні він може проявлятися в безлічі форм, у тому числі й не психологічного, а фізичного характеру. Наприклад, фізичне насильство щодо працівника правоохоронного органу чи знищення його майна, спрямовані злочинцем на перешкоджання виконанню ним службових обов'язків, зовні сприймаються як застосування фізичної сили. Але при більш детальному розгляді ситуації з'ясується, що в результаті це також психологічний вплив на особу.

Наведене вище тлумачення незаконного впливу дає змогу точно визначити момент закінчення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 343 КК України. Цей злочин слід вважати закінченим не з моменту втручання в діяльність працівника правоохоронного органу [1, 720], який встановити дуже важко, і не з моменту вчинення будь-якої дії, що за своїм змістом є формою впливу на працівника правоохоронного органу незалежно від того, чи призвело це до прийняття незаконного рішення [2, 745; 3, 935; 4, 325], а з моменту усвідомлення потерпілим характеру злочинного впливу на нього з метою змінити здійснювану ним службову діяльність. У випадках, коли дію, спрямовану на втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, вчинено, але такий працівник не усвідомив її змісту, діяння утворить хіба що замах на злочин, передбачений у ст. 343 КК України.

Отже, діянням в об'єктивній стороні цього злочину є втручання у службову діяльність працівника правоохоронного органу

шляхом незаконного впливу на нього в будь-якій формі. Вплив на працівника – це кримінально-правовий спосіб вчинення цього злочину. Форми впливу мають переважно техніко-криміналістичне, а не кримінально-правове значення. Відповідно, їх варто вважати криміналістичним способом вчинення злочину, що враховується в процесі його розкриття та розслідування. Вони характеризують техніку застосування незаконного впливу як кримінально-правового способу втручання в діяльність працівника правоохоронного органу. При цьому способи впливу на працівника правоохоронного органу можуть набути будь-якого виду, у тому числі й злочинного. Наприклад, коли зловмисник втручається в діяльність працівника правоохоронного органу, впливаючи на нього погрозою вбивством чи знищенням майна, вчинене утворює ідеальну сукупність відповідних злочинів. Це, мабуть, єдиний випадок, коли технічний спосіб має не лише криміналістичне, а й кримінально-правове значення: впливає на кваліфікацію й на визначення виду та міри кримінально-правових заходів.

У назві статті, що розглядається, доцільно зберегти лише один термін – «втручання». Гармонійне поєднання між назвою злочину і його об'єктивною стороною забезпечило б внесення цього терміна і до визначення диспозиції кримінально-правової норми у ст. 343 КК України. Щоправда, при цьому доцільно уточнити законодавчий опис того, у що втручається зловмисник.

Сьогодні закон проголошує, що втручання відбувається «в діяльність» працівника. Здавалося б, так і треба, але терміном «діяльність» має охоплюватися лише система діянь, обумовлених єдиним мотивом та підпорядкованих одній меті. Одне діяння або кілька розрізнених діянь не утворюють діяльності. Зазначена обставина, якщо на ній ґрунтуватимуться позиції захисту у кримінальному провадженні, може нівелювати обвинувачення. Щоб запобігти цьому, а також з метою приведення тексту закону в максимальну відповідність до дійсності, як це і має бути в досконалій правовій системі держави, замість терміна «діяльність» у тексті ст. 343

КК України доцільно вжити словосполучення «здійснення повноважень».

Першим такого висновку дійшов Є.М. Блажівський, наголосивши на тому, що використання цього словосполучення було б «більш точним і правильним» [5, 63]. Відтак, законодавче визначення об'єктивної сторони цього злочину могло б мати такий зміст: «Втручання в здійснення повноважень працівником правоохоронного органу ... шляхом незаконного впливу на нього ...». Стало б зрозуміло, що «втручання» у структурі об'єктивної сторони цього злочину є суспільно небезпечним діянням, а «незаконний вплив» – способом його вчинення. Це спростило б використання зазначеної кримінально-правової норми у процесі правозастосовної діяльності, в тому числі й пов'язаної з процесуальним керівництвом прокурором досудовим розслідуванням, а також з підтриманням державного обвинувачення в суді.

У ч. 2 ст. 343 КК України передбачено кримінальну відповідальність за втручання в діяльність працівника правоохоронного органу за наявності кваліфікуючих ознак, зокрема, якщо воно перешкодило запобіганню злочину чи затриманню особи, яка його вчинила. У цьому випадку маємо вже матеріальний склад злочину, об'єктивну сторону якого утворює не саме лише діяння, а і його суспільно шкідливий наслідок та відповідний причинний зв'язок. При цьому законодавче визначення наслідку також доцільно дещо переглянути, але зробити це краще не тільки щодо цього злочину, а в контексті приведення КК України у відповідність до Конституції держави. Ідеться про невідале використання терміна «злочин» при конструюванні кримінально-правових норм. Відповідно до ст. 62 Основного Закону України, а також з урахуванням відомої позиції Конституційного Суду України злочином є лише такий акт людської поведінки, стосовно якого особу визнано винуватою у його вчиненні обвинувальним вироком суду, що набув чинності. Враховуючи зазначене, у ч. 2 ст. 343 КК України замість терміна «злочин» доцільно оперувати словосполученням «діяння, що містить ознаки злочину».

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. О.Я. Тація. – [5-те вид., доповн.]. – Х.: Право, 2013. – Т. 2: Особлива частина. – 1040 с.
2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за ред. С.С. Яценка. – К.: А.С.К., 2002. – 936 с.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – [5-те вид., переробл. і доповн.] / за ред. М.І. Мельника та М.І. Хавронюка. – К.: Юридична думка, 2008. – 1216 с.
4. Кримінальне право: підруч. / за ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменського. – Луганськ: Елтон-2, 2012. – Т. 2. – 780 с.
5. Блажівський С.М. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність працівників судових і правоохоронних органів (інших державних діячів): моногр. / С.М. Блажівський. – К.; Дрогобич: Просвіт, 2012. – 180 с.

Алан ЦХОВРЕБОВ

ОБЪЕКТИВНА СТОРОНА ВТРУЧАННЯ У ДІЯЛЬНІСТЬ
ПРАЦІВНИКА ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ

Розглянуто окремі недоліки законодавчого визначення об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого у ст. 343 КК України. Пропонується визначити її як втручання у здійсненні повноважень працівником правоохоронного органу шляхом незаконного впливу на нього.

Ключові слова: суспільно небезпечне діяння; незаконне втручання; перешкоджання; вплив у будь-якій формі; причинний зв'язок.

Алан ЦХОВРЕБОВ

ОБЪЕКТИВНАЯ СТОРОНА ВМЕШАТЕЛЬСТВА В ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ
РАБОТНИКА ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОГО ОРГАНА

Рассмотрены отдельные недостатки законодательного определения объективной стороны состава преступления, предусмотренного в ст. 343 УК Украины. Предлагается определить ее как вмешательство в осуществление полномочий работником правоохранительного органа путем незаконного влияния на него.

Ключевые слова: общественно опасное деяние; незаконное вмешательство; препятствование, влияние в какой-либо форме; причинная связь.

Alan TSKHOVREBOV

OBJECTIVE ASPECT OF INTERFERENCE WITH
ACTIVITIES OF THE LAW ENFORCEMENT OFFICER

Attention is drawn to some of the shortcomings of the legislative definition of the objective aspect of crime provided by the article 343 of the Criminal Code of Ukraine. It is proposed to define it as an interference with the exercise of powers of a law enforcement officer by unlawful impact on him.

Keywords: socially dangerous act; unlawful interference; obstruction; impact of any kind; causal relation.

